

en de natuur en den mensch als de scheppers der geschiedenis te poneeren, is niet een „objective Darstellung”, of een „unparteiische Auffassung”, maar legt getuigenis van een zeer partijdige en subjectieve opvatting der geschiedenis af.

De tegenstelling van subjectief en objectief, partijdig en onpartijdig, aprioristisch of empirisch is daarom onjuist. Op het gebied der historie, gelijk op elk gebied der wetenschap, staat school tegenover school, dogma tegenover dogma. De vraag welk dogma het juiste is, kan alleen beantwoord worden, niet door aprioristisch de Weltanschauung van den tegenstander als onwetenschappelijk te brandmerken, maar door in de consequenties van het dogma aan te toonen, of het de historische problemen oplossen kan.

Op dien grond moet de empirische school worden bestreden. Niet alsof ik daarom in het minst te kort zou willen doen aan de groote verdiensten, die deze school op historisch gebied zich verworven heeft door nauwkeuriger bronnenstudie, door zuiverder critische methode en door billijker waardeering van de groote historische verschijnselen. Haar strijd tegen een idealisme, dat de realiteit der historie opheft, wordt even hoog door mij geschat als haar protest tegen het importeeren op historisch gebied van natuurwetten, waardoor de geschiedenis van haar autonoom karakter wordt beroofd. Dat ze voorts en op natuurlijk en op psychologisch en op sociaal gebied naar factoren gezocht heeft, waardoor de ontwikkelingsgang der historie wordt verklaard, is haar eere. Maar haar zwakheid ligt in haar causalitätsgesetz, waardoor zij de organische beschouwing der geschiedenis voor een mechanische heeft ingeruild.⁵³⁾ Met dit causalitätsgesetz is in lijnrechten strijd en het mysterie, en het wonder, en de heros, en het genie.⁵⁴⁾ Ze moet daarom wel al deze „irrationelle factoren” in de historie loochenen en rationeel te verklaren trachten, waarmede zij op haar beurt de realiteit der historie geweld aandoet en de historie niet reproduceert maar à priori construeert; of, wil ze dit uit historisch besef niet, dan moet ze erkennen, dat ze tot geen monistische opvatting der geschiedenis komen kan, dat de meest epoche-machende Momenten, die de historie beheerscht hebben, door